

arquitectura religiosa

SANTUARI DE LA MARE DE DÉU DEL CAMP-REAL

Nucli: Massoteres
Distància des de Cervera: 22 km
Accés: Camí sense asfaltar
Indret: Des de Massoteres agafar la C-451 i a mà dreta es troba indicat el camí

Tipologia: Santuari
Època: ss. XI - XIX-XX
Estil: Romànic
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Exterior del Santuari del Camp-real

Església d'origen romànic documentada ja l'any 1040 formant part del terme del castell de Talteüll.

Ha sofert moltes reformes i poc queda de la seva estructura original. Exteriorment és un edifici de pedra amb teulada a dues aigües, porta rectangular i per sobre una obertura circular damunt la qual encara en trobem una altra de petites dimensions en forma rectangular. Les pedres que formen els murs són de diferents mides i formes, però les cantonades i la porta d'entrada estan delimitades per grans carreus ben tallats i col·locats de llarg i través. A la banda esquerra de l'església sobresurt l'espai corresponent a una capella lateral, amb teulada de teules a una aigua. Per sobre del tester s'aixeca un campanar d'espandanya de dos ulls amb arc ogival, amb dues campanes que van ser beneïdes el dos d'octubre de 1966, festa del Roser i es diuen "Mare de Déu de Campreal" i "Salvador, Pere, Jaume".

La seva estructura interior correspon a una església d'una sola nau. El sostre és d'estil barroc des de la porta fins a la meitat de la nau, mentre que la resta és de volta apuntada. A l'esquerra de l'altar es va obrir una capella que incorpora una petita sagristia; a la banda dreta una porta de vidre que serveix per il·lumi-

nar la nau. L'absis és recte, amb finestra d'arc ogival.

De la primitiva església, que estava orientada d'est a oest, tan sols es conserva la façana nord, on hi havia una porta adovellada. El 1841 es van inaugurar les obres que es van fer en aquella època: s'eliminà l'absis romànic i s'afegí un cos allargassat on es col·locà la nova porta d'accés, invertint la seva orientació; es construï la capella que sobresurt a la banda est. L'any 2003 es va treure l'arrebossat, es va consolidar la façana i es recuperà la porta antiga, protegint-la amb una reixa.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Aquest Santuari es troba documentat per primer cop l'any 1040. Del 1605 és l'acta del consell del poble de Massoteres, guardat a Solsona, en què hi ha escrit que els caps de la casa s'havien reunit dins Nostra Senyora de Campbregal, nom que es reafirma en un document del 1772 signat pel rector de Guissona, Miquel Martínez.

El 1841 es va inaugurar la nova capella i el 1966 es beneïren les campanes. El 2003 es va treure l'arrebossat de l'interior i s'arreglaren els murs que no estaven prou segurs.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

A redós d'aquest Santuari va existir un petit nucli d'edificis. Atès que la Verge de Camp-real era lloc de pelegrinatge de la gent dels tres pobles que conformen el municipi, dels quals geogràficament està al centre, junt al Santuari hi havia l'Ajuntament i l'escola i hi residien l'alcalde, el capellà i el mestre.

Fins l'any 1929 l'Ajuntament i l'escola van estar ubicats a Camp-real. Cap a la meitat del passat segle XX encara es veien les resta d'aquells edificis abandonats, però ja fa temps que no en queda res.

A Camp-real es celebren diferents diades a les quals assisteix gent dels tres pobles, qui pagaren les campanes beneïdes el 1966 (també alguna família de Guissona), que van costar 24.134'- pessetes i foren apadrinades per Emili Tarruella, Rosa Vives de Morros, Josep Sala i Carmen Vidal de Viladrosa.

Segons Albert Turull el topònim Camp-real, Campbregal o Camp Regal prové de la juxtaposició dels mots "camp" i "reial".

En data desconeguda, el senyor Jaume Coberó va transcriure el "Manual Parroquial de l'Església de Sant Pere de Talteüll", de la diòcesi de Solsona, on amb data del 8 de juny de 1668 hi consta un inventari de les pertinences que hi havia llavors al santuari, el qual és força extens i inclou no tan sols peces d'orfebreria com llànties, calzes, etc, sinó també el mobiliari i peces de roba de la Verge.

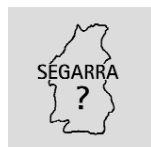
També en el mateix manual però amb data del 28

d'octubre de 1668 consta com els cònsols d'aquell any de la baronia de Talteüll encarreguen als germans Bordons, de la ciutat de Solsona, la tasca de daurar i pintar un retaule pel salari de 65 lliures barceloneses.

BIBLIOGRAFIA

-BELLMUNT, Joan, *Devocions Marianes Populares*. La Segarra. Lleida 2002, p. 74.
 -CAMPS, Eduard; SANTA EULÀRIA, Joan, *Guissona*. Barcelona 1982, p. 686.
 -*Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 335.
 -GAVÍN, Josep M., *Inventari d'esglésies Segarra-Urgell*. Barcelona 1987, p. 72.
 -*Llobregós Informatiu*, n. 2. Torà Octubre 2003, p. 7.
 -*Llobregós Informatiu*, n. 17. Torà 2006, p. 27.
 -TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Lleida 1991, p. 81.

ESGLÉSIA DE SANT SIMEÓ

Nucli: Massoteres
Distància des de Cervera: 19 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà

Tipologia: Església
Època: s. XI
Estil: Romànic
Estat de conservació: Ruïna
Interès: Alt

UTILITZACIÓ:
Original: Religios/Culte
Actual: En desús/Element d'interès arquitectònic

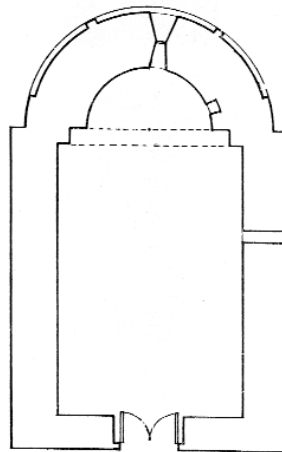
DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

L'església de Sant Simeó, orientada d'est a oest, està localitzada dins l'antic cementiri del poble, al fossar del qual encara es conserva una estela discoïdal i restes d'altres. Probablement fou la primitiva església del poble de Massoteres.

Malgrat el mal estat de conservació, es veu clarament que es tractava d'un petit temple d'una nau, coberta amb volta de canó i teulada a dues aigües. A la capçalera un absis semicircu-

Detall de l'absis en què es pot veure una arcuació

Planta de l'església

lar cobert amb volta de quart d'esfera, que interiorment s'obria a la nau per mitjà d'un doble arc de mig punt en degradació. Aquest absis, aixecat sobre un petit sòcol, està decorat amb arcuacions llobardes en grups de dues o tres entre lesenes i al seu centre s'obre una finestra d'arc de mig punt de doble esqueixada.

A la façana de migjorn, que és l'única que queda dempeus junt amb part de la de ponent, hi ha una petita finestra rectangular delimitada per dues pedres verticals.

Els murs estan fets amb carreus de mida mitjana i gran, col·locats de manera desordenada en filades irregulars, com és propi en les construccions del segle XI.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Malgrat no tenir documentació sobre els orígens de l'església de Sant Simeó, és de suposar que la seva construcció degué ser contemporània a la de la creació del nucli de Massoteres, del qual ja se'n té notícia l'any 1040.

Eclesiàsticament depengué des dels seus inicis de la parròquia de Sant Pere de Talteüll, pertanyent per tant al bisbat d'Urgell fins que a finals del segle XVI passà al nou bisbat de Solsona.

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Tant l'església de Sant Simeó com les restes de l'antic fossar estan envoltades per un mur amb porta adintel·lada que dona accés a aquest espai.

Actualment està tot en molt mal estat, ple d'esbarzers, arbres i matolls que impedeixen entrar a l'absis i

Entrada a l'absis

també veure'l per darrere. El terra està tot cobert d'herbes, entre les quals sobresurt una estela discoïdal i restes de pedres, però és possible que sota la verdor hi pugui haver alguna altra estela.

Les restes de l'església de Sant Simeó i l'espai que l'envolta tenen prou interès artístic i històric perquè es pogués portar a terme el reforçament de l'estructura que encara es conserva del temple, així com l'acondicionament i neteja del fossar.

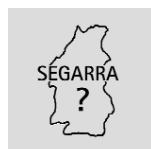
BIBLIOGRAFIA

-BURON, Vicenç, *Esglésies romàniques catalanes*. Barcelona 1981, p. 300.

-*Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, ps. 370, 418.

-GARGANTÉ, Maria, *Capella de Sant Simeó de Massoteres*, dins *Llobregós Informatiu* n. 5, abril-maig 2004, p. 16.

ESGLÉSIA DE SANT SALVADOR

Nucli: Massoteres
Distància des de Cervera: 19 km
Accés: Carretera
Indret: Dins del nucli urbà

Tipologia: Església
Època: s. XVII -XVIII
Estil: Barroc
Estat de conservació: Bo
Interès: Mitjà

UTILITZACIÓ:

Original: Religios/Culte
Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Campanar vuitavat de l'església de Sant Salvador

De l'església de Sant Salvador de Massoteres no es coneix cap document que ens faciliti la data de la seva construcció, però la seva tipologia ens mostra un edifici de finals del segle XVIII, d'un barroc molt auster.

Els seus murs est i oest estan adossats al Portal Nou i a d'altres habitatges, de

manera que la porta d'accés la trobem en un lateral orientat cap al nordoest. És d'arc escarser amb carreus a manera de dovelles; als laterals pilastra de carreus encoixinats amb petita cornisa sobre la qual descansa un entaulament recte i decoració de tipus geomètric, que a la part superior incorpora una fornícula amb petxina al quart d'esfera superior, dins la qual solia posar-se una imatge del patró de l'església.

Els murs són de pedres irregulars col·locades en files més o menys rectes. A un costat el campanar, de dos cossos. L'inferior és quadrat i el segon de vuit cares de la mateixa amplada, amb motlures com a element decoratiu i obertures d'arc de mig punt per a les campanes. Tota l'estructura es remata amb una balustrada a la part superior. Aquest tipus de campanar és deutor del model que va generalitzar Fra Josep de la Concepció a partir del que va construir a Vilanova i la Geltrú.

La teulada de la nau central és a dues aigües, feta amb la dita teula àrab o romana, mentre que les naus laterals tenen la coberta més baixa i a una aigua, fet que permet posar finestres a la nau central per il·luminar l'interior del temple.

L'interior està separat per arcs de mig punt amb pilastra adossada sobre la qual descansen els arcs faixons, punt en el qual també coincideix la cornisa que recorre el perímetre de les naus laterals. El tester és recte i fou pintat cap als anys cinquanta del segle passat amb l'escena de la Transfiguració de Jesús. L'arc de quart d'esfera que cobreix aquesta part està pintat imitant els raigs solars. Per sota dues petxines als angles.

La coberta de la nau central és de volta de canó amb llunetes que permeten il·luminar el seu interior.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Després de la desfeta que per al país significà la pèrdua de la Guerra de Successió, a finals del segle XVIII l'economia catalana experimentà una apreciable recuperació que a nivell arquitectònic donà lloc a la construcció d'edificis de nova planta, tant civils com religiosos; aquests darrers anaren tendint cap a formes classicistes. A Catalunya els exteriors no seguiran la rica tradició ornamentista de la resta de l'estat.

El segle XVIII experimentà un gran increment demogràfic, en part per les mesures higièniques que facilitaren la superació d'algunes malalties. Al darrer terç

Façana de Sant Salvador

d'aquest segle el camp català obtingué notables avenços en l'agricultura gràcies a l'aplicació de nous coneixements tècnics, es conrearen noves terres i s'ampliaren els regadius amb la construcció de canals i pantans.

A Massoteres aquesta millora es manifesta amb el creixement urbanístic del poble, com podem veure per la quantitat de dintells amb data de la segona meitat del segle XVIII. Correspongué també a un fort increment demogràfic. Segurament per això es decidí construir un nou temple parroquial que s'ubicà al costat del nou portal, formant un segon nucli clos. Amb data del 5 de setembre de 1680, però, diferents fadrins dels poble de Massoteres reconeixen tenir un deute amb la Confraria de Sant Salvador d'aquell poble.

Segons consta en diferents llibres de l'església de Massoteres (defuncions, casaments, etc) que es conserven a l'arxiu parroquial de Torà: "Comenzó a regir el arreglo parroquial de esta Diócesis de Solsona en el día 1º de Febrero de 1897, quedando desmembrada de su matriz, San Pedro de Taltahull y eregida en parroquia". D'aquesta manera l'església de Massoteres deixava de ser sufragània de Sant Pere de Taltaüll tal com ho havia estat des de la seva creació. Ambdues esglésies van estar sempre vinculades al bisbat d'Urgell, fins que a finals del segle XVI es creà la nova diòcesi de Solsona.

CONTEXT HISTÒRIC

L'arquitectura barroca segueix basant-se en els elements dels ordres clàssics però reinterpretats segons la nova estètica. La seva major aportació és la idea d'unitat i la relació d'espai, a part de la clara tendència a un protagonisme de l'ornamentació.

A Catalunya, però, segueixen dominant les formes tradicionals i l'austeritat decorativa.

A la tesi doctoral de Maria Garganté sobre el barroc de la nostra comarca, l'autora ens diu que aquesta barreja d'elements tradicionals i de renovació donen "una morfologia constructiva híbrida i peculiar, centrada fonamentalment en les portalades, façanes i detalls interiors".

Dins la gran varietat de façanes, campanars, portades, etc que presenten els nous temples, a la parròquia de Massoteres trobem com a elements propis del barroc segarrenc una portada de gran austeritat amb porta d'arc escarser, campanar vuitavat seguint la tipologia iniciada per Fra Josep de la Concepció, planta de tres naus amb capelles laterals (tipologia deutora de les catedrals de Vic i Lleida, que es popularitzà al darrer terç del segle XVIII, la qual recuperava la tradició de planta basilical), obertures per il·luminar l'interior de les naus, aprofitant que les cobertes laterals són més baixes sagristies al costat del presbiteri, pilars quadrangulars de suport, ús de pilastres i arcs faixons amb cornisa que recorre el perímetre, capçalera que en origen degué tenir una gran petxina i que encara con-

serva les dues menors als angles, i coberta de volta de canó amb teules a l'exterior.

BIBLIOGRAFIA

-BELLMUNT, Joan, *Devocions Marianes Populares. La Segarra*. Lleida 2001, ps. 73-74.

-*Catalunya Romànica: el Segrià. Les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell* vol XXIV. Barcelona 1997, p. 335.

-Fons documental de Jaume Coberó.

-GARGANTÉ, Maria, *L'arquitectura religiosa set-cen-tista a la Segarra i l'Urgell*. Tesi doctoral. UB 2003.

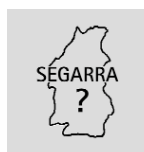
-GAVÍN, Josep M., *Inventari d'esglésies Segarra-Urgell*. Barcelona 1987, p. 70.

-*Gran Enciclopèdia Catalana* vol 4. Barcelona 1973, ps. 714, 739.

-SOBREQUÉS, Jaume, *Història de Catalunya del segle XVII fins als nostres dies*, vol IX. Barcelona 1980, ps. 9-14.

-TRIADÓ, Joan-Ramon, *L'Època del Barroc ss. XVII-XVIII*, dins *Història de l'Art català*. Barcelona 1988, ps. 140-174.

CAPELLA DE SANT ANTONI A SOLIBERNAT

Nucli: Palou de Torà

Distància des de Cervera: 26 km

Accés: Camí sense asfaltar

Indret: Agafem un camí sense asfaltar que surt del sud de la població i que ens porta a la banda esquerra del Llobregós, enfront de Torà.

Tipologia: Capella

Època: ss. XVII - XVIII ?

Estat de conservació: Ruïna

Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religios/Culte

Actual: En desús/Element d'interès arquitectònic

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Es tracta d'una petita capella construïda amb pedres irregulars i arrebossada, amb coberta a dues aigües i tester recte. La façana està ensorrada i no es pot accedir al seu interior pel mal estat de l'obra i pel munt de pedres i matolls que hi ha al seu voltant.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La capella de Solibernat fou construïda al costat del castell termenat del mateix nom, del qual ja es té notícies des del primer quart del segle XI, dins del comtat d'Urgell. De la capella, però, no se'n té cap documentació. Proba-

blement fou edificada durant els ss. XVII - XVIII, quan el castell termentat degué ser reconvertit en masia.

Els Cervera ja eren senyors de Solibernat al segle XI i ho foren fins que l'any 1233 cediren els seus drets al monestir de Montserrat.

Segons els actuals propietaris, la família Alsina de Guissona, quan ells van comprar Solibernat a l'interior de la capella ja no van trobar una talla de la Mare de Déu del Roser que figura a la llista d'advocacions de la comarca que recull Joan Bellmunt al seu llibre.

Part posterior de la capella de Solibernat

NOTES COMPLEMENTÀRIES

Segons consta en el Fons documental del senyor Jaume Coberó, el 7 de febrer de 1680 Ramon de Senillosa, pagès del mas de Solibernat, demana ser enterrat a la capella de Sant Antoni de Pàdua del dit mas, per la qual cosa els seus marmessors varen demanar llicència al bisbe de Solsona. Aquesta capella depenia de l'església de Sant Pere de Talteüll.

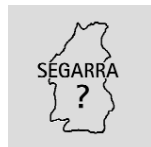
BIBLIOGRAFIA

-BELLMUNT, Joan, *Devocions Marianes Populares. La Segarra*. Lleida 2001, p. 327.

-*Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, ps. 312, 325.

-Fons documental de Jaume Coberó.

ESGLÉSIA DE SANT JAUME

Nucli: Palou de Torà
Distància des de Cervera: 22 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà

Tipologia: Església
Època: ss. XI - XII
Estil: Romànic
Estat de conservació: Bo
Interès: Baix

UTILITZACIÓ:

Original: Religiós/Culte
Actual: Religiós/Culte

DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

Façana de Sant Jaume

Església d'origen medieval que ha sofert diferents restauracions, la darrera l'any 2000, que han anat desfigurant la seva forma original. Està orientada en direcció sud-oest.

A l'igual que suposem va passar amb la primitiva església de Massoteres, també aquesta de Palou es va construir fora de la vila closa, davant la porta d'entrada del costat est. Ara queda integrada dins una plaça urbanitzada amb cases dels segles XVII-XVIII i altres edificacions més modernes.

La façana està construïda amb carreus de pedra rectangular col·locats en filades. La coberta és a dues aigües i el campanar, al centre i d'època moderna, és d'espadaña amb dos ulls d'arc de mig punt on estan col·locades les campanes. A l'interior s'hi accedeix per una porta d'arc de mig punt adovellada, sobre la qual hi ha una petita fornícula amb la imatge, moderna, de Sant Jaume; una petita finestra rectangular dóna una mica de llum a l'interior de la nau. L'any 2005 es va produir un incendi al magatzem de la família Alsina que estava adossat al mur dret de l'església, que per les seves característiques seria l'únic mur medieval que resta dels seus orígens i en el qual hi ha ressenyada una petita finestra en forma d'espitllera. Aquest mur està construït amb blocs de pedra escairats, sense polir, col·locats horitzontalment però sense cap regularitat, com era propi en obres del segle XI.

L'interior és d'una sola nau amb altar al mur esquerre construït per la família Alsina l'any 1742. L'altar actual correspon a la reforma feta l'any 2000 per Mossèn Pere Ortí, en la qual es retirà el baptisteri de guix i un altar d'estil barroc clàssic que dataven del 1861.

La sagristia fou construïda el 1763, que és la data

que consta a la porta que hi dona accés. La coberta és de volta de canó i a la reforma de l'any 2000 es va treure l'arrebossat de les parets.

Al mig del terra de la nau es localitza la sepultura de la família Xuriguera /Alsina. Barthomeu Alsina, en nom del seu sogre Magí Soriguera, demanà aquesta llicència a la cúria de l'església de Solsona, sent-li concedida el 10 de febrer d'aquell any, per a ell i els seus descendents.

Malgrat que a Catalunya Romànica es dona per poc freqüent l'advocació a Sant Jaume en parròquies de la Segarra, cal recordar que la trobem en les esglésies de Portell, Ferran, la Manresana i la veïna Calaf.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Sant Jaume de Palou fou sufragània de la parròquia de Sant Pere de Talteüll i, com ella, pertanyé al bisbat d'Urgell fins que a finals del segle XVI passà a la nova diòcesi de Solsona.

En diferents documents trobats al poble pel senyor Arasa, ex-proprietari de Can Cuadros, el 1894 els veïns de "San Jaime de Palou, anejo de Taltahull" demanen al bisbat tenir un capellà fix al poble, ja que són 26 veïns i 2 masos i queden lluny de les parròquies més properes. Per a la construcció de la vicaria van pagar 441 duros, 121 pessetes i 54 cèntims.

A la tomba de la família Alsina hi fou enterrat Magí Soriguera, la seva filla Raimunda i el gendre, Barthomeu Alzina, així com el seu fill Joan Alsina Xuriguera.

El 16 de març de 1804 la cúria de la seu apostòlica de Solsona concedeix a Anton Alsina que el mossèn de l'església de Palou beneeixi l'altar, un crucifix i una imatge de la Verge dels Dolors, que el mateix Anton Alsina ha encarregat per a la capella construïda pel seu avi Barthomeu Alsina. S'hi podien dir misses.

L'any 1858 mor Joan Alsina i Gomà; malgrat haver deixat escrit en el seu testament que volia ser enterrat al sepulcre familiar, les seves despulles ja s'enterraren en el cementiri del poble.

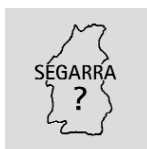
PROTECCIÓ EXISTENT

Declarat Bé d'Interès Local el 14 de juliol de 2005.

BIBLIOGRAFIA

- ADELL, Joan-Albert, *L'arquitectura romànica*. Barcelona 1986, p. 78.
- Cal Xuriguera de Palouet 1601-2001*. Guissona 2001, ps. 210, 215, 228, 285, 385.
- Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 335.
- Fons documental de Josep Arasa*.

ESGLÉSIA DE SANT PERE

Nucli: Talteüll
Distància des de Cervera: 20 km
Accés: Carretera
Indret: Dins el nucli urbà

Tipologia: Església
Època: s. XI
Estil: Romànic
Estat de conservació: Bo
Interès: Alt

UTILITZACIÓ:

Original: Religios/Culte
Actual: Religios/Culte

DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

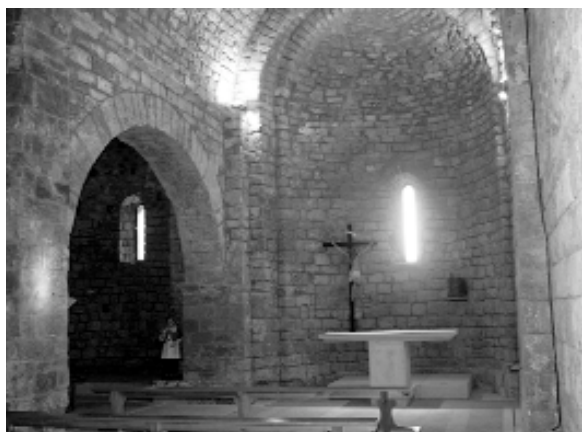
Naus de l'església

A Catalunya Romànica l'església de Sant Pere de Talteüll queda definida com "un edifici extremament singular", atès que malgrat la seva adscripció als models d'arquitectura llombarda, és l'única església coneguda de dues naus i dos absis, quan tradicionalment l'arquitectura religiosa del romànic construeix edificis amb un nombre senar de naus. L'església de Talteüll podria relacionar-se amb la de Sant Martí Santa Creu de Tatzó d'Avall que té també dues naus, però un sol absis.

L'estructura interior de l'edifici és de dues naus paral·leles i transepte. Aquesta forma original que veiem ara fou modificada al segle XV ó XVI, quan s'obrí una porta al mur sud de llevant, amb arc de mig punt amb dovelles (segons notes de Duran i Sanpere del 1970, a la clau de l'arcada hi havia hagut tres escuts, dels quals ell encara en va veure les restes) i una motllura formant un guardapols, es construí un cor al transepte sud i es tancà l'arc d'obertura del transepte nord (on hi havia la porta original) col·locant un altar dedicat a Sant Isidre, mentre que els primitius absis es convertien en capelles laterals. D'aquesta manera es canvià la direcció de l'església. La disposició

original es recuperà en fer obres de restauració a finals del segle XX i descobrir la primitiva porta d'accés al temple. Aquesta alteració portà a creure que l'església s'havia edificat en dos períodes diferents.

Les dues naus estan cobertes amb volta de canó semicircular, amb un pilar central cruciforme del qual neixen dos arcs formers i dos de torals. Les voltes i els arcs arrenquen d'impostes bisellades, menys a l'extrem de llevant dels arcs formers on la imposta és de cavet, amb una senzilla motllura.

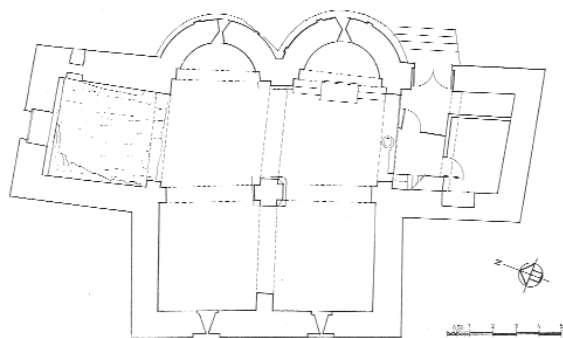

Naus de l'església

Els absis no arriben a fer un semicercle i el del nord és una mica més petit que el del sud. Els arcs preabsidials són molt estrets i el de la banda sud s'uneix irregularment al pilar de l'arc former central, formant una pilastra atípica, sense acabament ni continuïtat superior. A cada absis una finestra de doble esqueixada, la de l'absis nord a la part interior presenta dovelles extradossades per una filada de lloses planes, que és un recurs usual en l'arquitectura romànica, però no aplicat a l'interior d'una església.

La concepció espacial de l'arquitectura romànica planteja la nau com el camí del creient cap a l'absis, espai que solia estar presidit per la "Maiestas Mariae" o pel Pantocràtor.

El transepte, que és una nau perpendicular a la direcció principal de l'edifici, seixeix per emfasitzar la capçalera creant un "filtre" entre la nau i l'absis. El transepte de Sant Pere de Taltaüll és molt llarg i està cobert amb volta de canó semicircular que arrenca

d'una imposta bisellada menys a la banda sud, on és substituïda per una banquetta (per les alteracions sofertes no es pot saber si originalment hi havia imposta o no); el transepte nord pel costat de llevant està integrat al mur amb imposta encastada també al mur. Aquest transepte nord es va descobrir durant les obres de restauració efectuades a finals del segle XX i fins aquell moment es creia que aquell espai no pertanyia a l'església; al tester d'aquest transepte es va localitzar la porta original, d'arc de mig punt i ara molt restaurada, situada a un nivell més alt que l'interior amb un desnivell que no sabem com es resolia, segurament amb graons. Aquest desnivell s'explica perquè exteriorment està a nivell del terreny i s'orientava cap al castell, amb el qual devia tenir una gran relació.

Tant la situació de la porta original, al tester del transepte nord, com l'oberta al segle XV o XVI situada a llevant del transepte sud, són inequívocament singulars, com la seva independència de la capçalera, fet que va portar a creure que es tractava de dos temples medievals construïts en èpoques diferents. L'estudi actual de l'església, però, permet assegurar que es tracta d'una obra unitària tant en la seva concepció com en la seva execució.

Al mur de ponent de cada nau dues finestres més ajuden a il·luminar l'interior de les naus. Són d'una sola esqueixada, remarcades per una arquivolta recta tant a l'interior com a l'exterior, molt ample en aquest darrer mur. Al tester del transepte sud també hi ha una finestra d'arc de mig punt.

Al costat de l'actual porta d'entrada, just sota l'arcada que arrenca a mitja alçada de la mateixa, hi ha esculpides dues cares força malmeses, però en les quals encara es pot observar una gran boca, ulls ametllats i nas prominent.

Els murs exteriors són llisos, excepte la zona absidial que està ornamentada amb decoració llombarda: fris d'arcuacions cegues sota el ràfec, organitzat en sèries de lesenes verticals. El temps i les diferents reformes han alterat aquests elements decoratius però encara és ben visible el ritme que es segueix de nord a sud,

Absis exteriors amb la decoració dita llombarda i l'actual porta d'accés

sense lesena als extrems que sembla que estiguin mutilats pels braços del transepte, malgrat que a l'interior es veu clarament la seva unitat constructiva. Les lesenes de l'absis nord estan fetes amb lloses primes i de poc relleu, mentre que a l'absis sud trobem lloses més gruixudes i amb més relleu.

L'aparell dels murs és l'"opus quadratum", comú en obres del segle XI, que consisteix en carreus tan sols escairats i sense polir, col·locats en filades horitzontals sense cap regularitat; el tester nord està molt restaurat i com més a ponent la pedra és més treballada i polida.

L'evolució constructiva d'aquesta església es troba en la seva tipologia i en les finestres de les façanes absidials i de ponent.

Segons Catalunya Romànica, Sant Pere de Talteüll degué ser edificat a finals del segle XI, quan les formes decoratives llombardes estaven començant a desaparèixer. És una obra unitària amb una concepció molt singular, executada probablement per equips correlatius que no dominaven els sistemes compositius de les formes llombardes, però sí els seus recursos constructius.

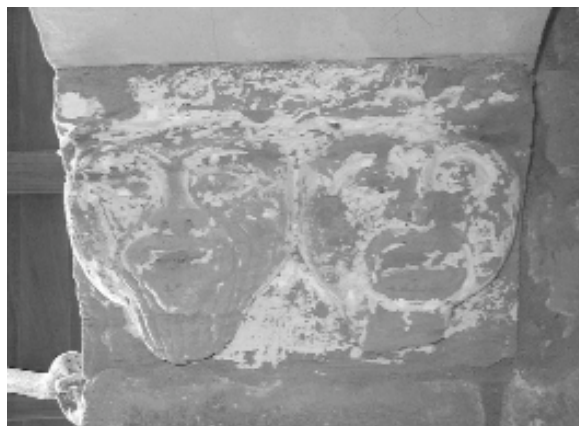
El campanar, al mur de ponent, és d'espadaña amb doble obertura d'arc de mig punt.

NOTÍCIES HISTÒRIQUES

En el testament sacramental d'Ermengarda de l'any 1065, la testadora deixa una peça de terra a l'església de *Sancti Petri Taltevolio*, sent el primer document on es menciona aquesta parròquia. El 13 d'abril del 1076 els comtes d'Urgell Ermengol IV i Llúcia donaren l'església de Talteüll, amb totes les altres edificades o per edificar en el seu terme, a la canònica de Santa Maria de Solsona, junt amb altres possessions. El bisbe Amat d'Oloró, llegat pontifici, consagrà l'església i en l'acta es feu constar que Sant Pere i Santa Maria de Talteüll cada any havia de pagar set lliures de cera a Santa Maria de la Seu.

La dependència de Talteüll de la canònica de Santa Maria de Solsona quedà corroborada per la butlla emesa pel papa Urbà II l'any 1097 i per la del papa Eugeni III de l'any 1151. En l'acta de la tercera consagració de Santa Maria de Solsona, datada el 10 de novembre de 1163, Sant Pere de Talteüll consta com església *videlicat*.

L'església de Talteüll consta en la relació d'esglésies i parròquies que els anys 1279 i 1280 contribuïren a la dècima papal recaptada a la diòcesi d'Urgell i a la corresponent al 1391, sent rector de Talteüll Joan Vilella, qui també gaudia d'un benefici a Santa Maria de Guissona. En el testament de Simó d'Espona del 1370, aquest deixa una renda de 20 lliures anuals. Duran i Sanpere va trobar documentada la cessió de diners durant el segle XVI per part de famílies de la

Cares treballades en relleu que trobem a l'interior comarca per a la lluminària de l'església de Sant Pere.

A la rectoria de Torà es troben dipositats els diferents llibres de registres que s'han pogut salvar de la parròquia de Talteüll, com el Llibre d'Actes on consten els testaments fets entre els anys 1633 i 1669, així com un altre que va del 1665 al 1690, on consten com a rectors de Talteüll "*lo D^o Fco Llobet y lo Pvre. Joan Montanyà*". En aquest darrer hi ha testaments de persones tant de Talteüll com Massoteres o Palou.

Sant Pere de Talteüll va pertànyer al bisbat d'Urgell fins a finals del segle XVI, quan es creà la diòcesi de Solsona. A finals del segle XIX Sant Salvador de Massoteres passà a ser parròquia i Sant Pere sufragània seva.

INTERVENCIIONS

En les obres de restauració fetes a finals del segle XX, es va treure el cor que hi havia al transepte sud així com l'escala per on es pujava, des d'on s'anava al campanar. En aquesta banda del transepte estava posat el confessionari. També es va treure el guix que cobria els murs interiors i es va descobrir el transepte nord. Aquest espai, que la població no sabia que pertanyia a l'església, servia per guardar diferents coses i per dormir els pobres; s'hi entrava per diferents obertures.

A la nau de la banda sud s'han localitzat restes d'enterraments.

PROTECCIÓ EXISTENT

Declarat Bé Cultural d'Interès Local el 3 de juliol del 2001.

BIBLIOGRAFIA

-ADELL, Joan Albert, *L'arquitectura romànica*. Barcelona 1986, ps. 27-139.

-BACH, Antoni, *Els documents del segle XI de l'arxiu Capitular de Solsona*, dins Urgellia vol 13. Seu d'Urgell 1996-1987, p. 86.

-BARAUT, Cebrià, *Les actes de consagracions d'esglé-*

sies del bisbat d'Urgell (ss. IX - XII), dins *Urgellia* vol I. Seu d'Urgell 1978, ps. 158-159.

-BURON, Vicenç, *Esglésies romàniques catalanes*. Barcelona 1981, p. 302.

-DD.AA, *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, ps. 330-331, 369-370, 420-422.

-*Fons documental de la parròquia de Talteüll*. Torà.

-*Fons Duran i Sanpere*. AHCC. Cervera.

-RIU, Manel, *La canònica de Santa Maria de Solsona*, dins *Urgellia* vol II. Seu d'Urgell 1979, p. 225.

-VIDAL-VILASECA, *El romànic de la Segarra i del Pla d'Urgell*. Barcelona 1981, ps. 282-286.